Oikeusministeriö 9.2.2021
Maija Leppä
Maarit Leppänen

Oikeudellinen yhteistyö kansainvälisen siviiliprosessioikeuden alalla

Iso-Britannian EU-ero tuli voimaan 1.2.2020. Samalla alkoi erosopimukseen perustuva siirtymäkausi. Siirtymäkausi päättyi 31.12.2020 ja siihen saakka Britanniaan ja Britanniassa on sovellettu erosopimuksen mukaisesti Euroopan unionin oikeutta.

Siirtymäkauden aikana on neuvoteltu siirtymäkauden päättymisen jälkeistä aikaa koskevasta sopimuksesta. EU:n ja Britannian välinen yhteistyö kansainvälisen yksityis- ja siviiliprosessioikeuden alalla ei kuitenkaan ole kuulunut viimeksi mainittujen neuvottelujen piiriin, vaan EU:n jäsenvaltioiden ja Britannian välisessä yhteistyössä noudatetaan EU-eron jälkeen erosopimuksen mukaisesti globaalia kansainvälisen yhteistyön kehikkoa sekä erosopimuksen siirtymäsäännöksiä.

Kansainvälisen siviiliprosessioikeuden alalla on voimassa useita Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin puitteissa tehtyjä yleissopimuksia, jotka jäsenvaltioiden ja Britannian välisissä suhteissa korvaavat vastaavat EU-säädökset. Asiakirjojen tiedoksiannossa ja todistelun vastaanottamisessa sovelletaan 1.1.2021 alkaen Haagin vuoden 1965 tiedoksiantoa ja 1970 todisteiden vastaanottoa koskevia yleissopimuksia. Muutoksen myötä palataan noudattamaan keskusviranomaisjärjestelmää aiempien EU-lainsäädännön mahdollistamien suorien yhteyksien sijaan. Oikeusministeriö toimii näiden yleissopimusten mukaisena keskusviranomaisena Suomessa.

Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä on voimassa kahdenvälinen sopimus oikeudellisesta menettelystä siviili- ja kaupallisluontoisissa asioissa (SopS 3/1934). Sopimusta sovelletaan siltä osin kuin muuta ei Haagissa tehdyistä yleissopimuksista johdu. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kahdenvälisen sopimuksen 11 artiklan määräystä varattomille henkilöille annettavasta oikeusavusta, velkavankeudesta sekä vakuuden asettamisesta oikeudenkäyntikulujen varalta sovelletaan Britannian ja Suomen välisissä suhteissa.

Euroopan unioni ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat Haagissa vuonna 2005 tehdyn oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimuksen osapuolia. Yleissopimus koskee tuomioistuimen oikeuspaikkasopimuksen perusteella määräytyvää kansainvälistä toimivaltaa sekä tällaisen sopimuksen perusteella toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Sopimusta sovelletaan Britannian EU-eron jälkeen Bryssel Ia –asetuksen oikeuspaikkasopimuksiin liittyvien säännösten sijaan EU:n jäsenvaltioiden ja Britannian välisissä suhteissa.

EU:n ja Britannian välillä ei ole voimassa soveltamisalaltaan yleistä sopimusta tuomioistuinten toimivallasta tai tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Britannian EU-eron jälkeen sovelletaan kulloinkin kysymyksessä olevan valtion kansallista lainsäädäntöä. Suomen osalta tämä tarkoittaa, että kysymys tuomioistuimen kansainvälisestä toimivallasta määräytyy oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan. Suomessa ei tunnusta eikä panna täytäntöön vieraassa valtiossa annettuja tuomioita, ellei valtiosopimuksesta tai erityislaista muuta johdu. Britannia soveltaa Britannian lakia.

Oikeudellinen yhteistyö kansainvälisen perheoikeuden alalla

Perheoikeuden alan EU-säädösten sijaan Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä tulevat sovellettaviksi pääasiallisesti Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin piirissä laaditut yleissopimukset, erityisesti Haagin vuoden 1980 lapsikaappausyleissopimus, vuoden 1996 lastensuojeluyleissopimus sekä vuoden 2007 elatusapujen perintää koskeva yleissopimus. Viranomaisten välinen yhteistyö tapahtuu keskusviranomaisten kautta aiempien osin suorempien viranomaisyhteyksien sijaan. Edellä mainittujen yleissopimusten mukainen keskusviranomainen Suomessa on oikeusministeriö.

Erosopimuksen siirtymäsäännökset

EU:n ja Britannian välinen erosopimus sisältää määräyksiä siitä, miten ennen siirtymäkauden päättymistä vireille tulleiden oikeudellisten prosessien loppuunsaattaminen tapahtuu siirtymäkauden päättymisen jälkeen. Siirtymäkauden lopussa 31.12.2020 vireillä olevien, EU-säännöksiin pohjautuvien oikeudellisten prosessien loppuunsaattaminen tapahtuu erosopimuksen säännösten pohjalta. Siirtymäkauden päättyessä vireillä olevaa oikeudellista yhteistyötä siviili- ja kauppaoikeuden alalla, ml. perheoikeus, käsitellään erosopimuksen 66-69 artikloissa. Lähtökohtaisesti oikeudenkäynteihin, jotka ovat tulleet vireille ennen siirtymäkauden päättymistä, ja tällaisten oikeudenkäyntien johdosta annettuihin tuomioihin sovelletaan niitä säännöksiä, jotka olivat voimassa siirtymäkauden päättyessä. Erosopimuksen määräyksistä johtuen EU-lainsäädäntö voi näin ollen tulla sovellettavaksi tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta vielä pitkään siirtymäkauden päättymisen jälkeen.

Eron vaikutuksista tiedottaminen

Oikeusministeriö on neuvottelujen eri vaiheissa välittänyt tietoa Britannian EU-erosta ja sen vaikutuksista siviili- ja kauppaoikeuden alalla oikeushallinnon sisäisessä intranetissä. Siirtymäkauden päättymistä koskeva tiedote julkaistiin intranetissä joulukuussa 2020. Tietoa on välitetty myös oikeusministeriön koordinoiman rajat ylittäviä siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita käsittelevän Suomen kansallisen verkoston uutiskirjeessä, jota verkoston jäsenet jakavat eteenpäin omissa organisaatioissaan. Verkostossa on jäseninä tuomioistuinten, oikeusavun, ulosoton, Suomen Asianajajaliiton, Tuomioistuinviraston ja oikeusministeriön edustajia.

Oikeusministeriön internet-sivuille on koottu tietoa Britannian EU-erosta ja sen vaikutuksista oikeusministeriön toimialalla.

Oikeusministeriön kansainvälisen oikeusavun yksikkö toimii useiden kansainvälisten yleissopimusten ja EU-säädösten mukaisena keskusviranomaisena Suomessa. Keskusviranomaisena yksikkö neuvoo ja tukee tuomioistuimia ja muita oikeusviranomaisia mm. yleissopimusten soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä.